

پرسش (fa/Question/List/) تربیت و مشاوره (fa/Question/List/?CategoryItemID=۴۱۸/) اشتغال (fa/Question/List/?CategoryItemID=۴۲۱۷/)
برای انتخاب شغل مناسب در مکتب اسلام چه توصیه هایی شده است؟

بازدید : ۴۰۴۴

منبع:

سوال

برای انتخاب شغل مناسب در مکتب اسلام چه توصیه هایی شده است؟

پاسخ

موضوع مهمی را در پرسش خود مطرح کرده اید؛ چرا که از يك سو بخش عمده ای از اوقات زندگی هر شخصی صرف کار و کسب درآمد برای تأمین معاش خود و خانواده اش می شود و شغلی را که انتخاب می کند نقش مهمی در شکل دهی به شخصیت، نگرش به زندگی، روابط اجتماعی و... از خود برجا می گذارد و از دیگر سو در تعالیم ارزشمند و آموزه های اسلام، نکات زیبا و نغزی در خصوص فلسفه کار کردن، آداب و احکام آن و همچنین ملاکها و معیارهای انتخاب شغل بیان شده است.

تلاش در جهت کسب روزی حلال و خود را به سختی انداختن جهت این امر جهاد است و از نگاه اسلام، جهاد در راه خدا از بهترین نوع عبادات معرفی شده است. اسلام، شغل را در خدمت انسان و برای رسیدن به اهداف متعالی آفرینش او قرار داده تا بدان وسیله به منزلت حقیقی خود دست یابد. و این نگرشی کاملاً والا و متمایز از نگاه امروزی دنیای مادی به این مسأله است که در عمل، این انسانها هستند که همه عمر و سرمایه وجودی خود را وقف کار و شغل خود نموده اند. آنهم نه در جهت اهداف انسانی بلکه صرفاً در مسیر انگیزه های زیاده خواهی، تفاخر، امیال و خواهش های کم ارزش نفسانی و... .

چند نمونه از مهم ترین معیارهای انتخاب شغل در تعالیم دین؛

۱. مستلزم فعل حرام نباشد و انسان را در معرض گناه قرار ندهد: اگر در این خصوص به کلام فقها و مراجع معظم تقلید مراجعه کنید می بینید که معامله و کسب و کارهایی مانند خرید و فروش نجاسات، مال غصبی و چیزهایی که منافع معمولی آن حرام است، مانند فیلم ها و نوارهایی که استفاده آنها جایز نباشد و... حرام و باطل معرفی شده اند. پیامبر گرامی اسلام (ص) می فرماید: «تَمَنُّ الْحَمْرِ وَ مَهْرُ الْبَغِيِّ وَ تَمَنُّ الْكَلْبِ الَّذِي لَا يَصْطَادُ مِنَ السُّحْتِ» [۱] پول حاصل از فروش شراب، مهریه زن فاجره، بهای سگ که منافع حلال ندارد حرام است. بعضی از مشاغل هم هستند که انسان را در معرض گناه قرار می دهند مانند مواردی که شخص را ناگزیر از ارتباط بیش از اندازه با نامحرم می کند که این معیار مهم حتماً باید از جانب زن و مرد در انتخاب شغل مورد توجه قرار گیرد. پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - می فرماید: «هر کس که از چیزهای شبهه ناک دوری گزیند دین و آبروی خود را از ارتکاب به محرمات برکنار داشته و هر که در چیزهای شبهه ناک افتد در حرام خواهد افتاد مانند چوپانی که اطراف قرق (چراگاه) گوسفند چراند. بیم می رود که در قرق افتد.» [۲]

توجه به رضایت خدا و تقید به شریعت الهی به طور قطع پشتوانه ای از یاری و نصرت خداوند متعال را در زندگی به دنبال خواهد داشت و شما هم حتماً در این مسأله با ما موافق هستید که این

موضوع اهمیت فراوانی در نگرش و نوع انتخاب شغل دارد.

۲. دربردارنده مصالح اجتماع و سودرسانی به افراد جامعه باشد؛ در اسلام تمام کارهایی که برای جامعه و افراد مفید باشد مورد تأیید و تمجید قرار گرفته‌اند؛ مشاغلی مانند طبابت، زراعت، تعلیم و تزکیه افراد اجتماع، بنایی، معماری، خیاطی، مرزداري، ساخت و تهیه سلاح برای حکومت الهی، تجارت، دامداری و... که هر کدام به نوعی در برطرف ساختن نیازهای جامعه و تقویت اجتماع مسلمین نقش مهمی دارند. در مقابل کسب درآمد از طریق کارهای کاذب مانند رباخواری، احتکار، کم فروشی و تمامی مشاغلی که بر ضرر مسلمانان و به نفع دشمنان و کفار باشد ممنوع و حرام است. [۳]

پیامبر گرامی اسلام - صلی الله علیه و آله - فرمود: «روز قیامت ندا داده می شود که کجایند یاران افراد ستمکار و کسانی که برای آنها دواتی آماده کردند یا قلمی کشیدند، آنان را با همان ستمکاران محشور کنید.» [۴]

پس معلوم می شود کارهایی که رنگ و بوی علمی و فرهنگی داشته و با قلم و کاغذ در ارتباطند اما در راستای اهداف دشمنان اسلام و به انگیزه خدشه و هجمه در اندیشه و روح و روان پیکره جامعه اسلامی هستند نیز ممنوع و حرام می باشند.

۳. توجه به ویژگی‌ها و علائق فردی: هر شخصی از توانمندی‌ها، علایق و نگرش‌هایی که به نوعی ممتاز از دیگران و منحصر به اوست برخوردار می باشد، که در نظر داشتن این نکته و سعی در انتخاب شغلی که مطابق با ویژگی‌های فردی او باشد، تأثیر به‌سزایی در موفقیت، رضایت شغلی، تعهد سازمانی و وجدان کاری او از خود برجا خواهد گذاشت. زن و مرد، باسواد و بی سواد، پیر و جوان، شهری و روستایی و... هر کدام استعداد و ویژگی مخصوص به خود را دارند که نباید نسبت به آن بی توجه و غافل باشند. هر چند که همیشه نمی توان این مطابقت را به طور کامل ایجاد کرد و در بعضی موارد و موقعیت‌ها، انسان به جهت عواملی خارج از اراده و میل باطنی خود و صرفاً برای تأمین ضروریات زندگی، مجبور به پذیرش شغل و عملی می شود که چاره‌ای از آن نیست. اما سخن اینجاست که سمت و سوی تلاش و فعالیت انسان باید در جهت به عهده گرفتن شغلی باشد که مطابقت و همراهی بیشتری با توانایی و علایق شخصی و نگرش او داشته باشد. [۵]

حضرت علی - علیه السلام - در کلام گهربار خود خطاب به مالک اشتر به ویژگی‌ها و صفات لازم برای هر کدام از مشاغل در جامعه اشاره می فرمایند. درباره ویژگی‌های لازم برای قاضیان، عاملان حکومت، کارگزاران، نویسندگان، بازرگانان و صنعت‌گران به تفصیل بحث می کنند. مثلاً در مورد بازرگانان به صفاتی چون نیروی جسمانی، آشتی طلبی، مدارا، وسعت نظر، خوش معامله و سخاوتمند بودن و در مورد کارمندان و کارگزاران دولتی به خصالی مانند تجربه، امانت، تقوی، سابقه درخشان و... اشاره می کنند، همچنین در ارتباط با سایر مشاغل خصوصیات را در ارتباط با صاحبان آنها ذکر می کنند که در صورت تمایل تفصیل آن را در کلام جامع و نغز مولای متقیان در نهج البلاغه جستجو کنید. [۶]

۴. هدفمند و توأم با برنامه: شغل و فعالیت اقتصادی شخص نباید به گونه‌ای باشد که تمام یا بخش عمده شبانه روز او را به خود اختصاص دهد. امام علی - علیه السلام - می فرماید: اوقات شبانه روز را به سه قسم باید تقسیم کرد؛ بخشی از وقت را باید برای کار اختصاص داد و از بقیه آن برای امور ضروری دیگری مثل عبادت، بهره‌مندی از لذات حلال زندگی، دید و بازدید با ارحام و دوستان خوب باید استفاده کرد. [۷]

شهید مطهری در این مورد می فرماید: هر کس باید کاری را انتخاب کند که در آن استعداد دارد تا آن کار علاقه او را به خود جذب کند. اگر کار مطابق استعداد و مورد علاقه نباشد و انسان آن را فقط به خاطر درآمد و مزد بخواهد انجام دهد این اثر تربیتی را ندارد و شاید فاسد کننده روح هم باشد.

ضمن آنکه انتخاب شغل باید هدفمند و با نگاه ارزشی و نگرشی الهی همراه باشد تا در بردارنده همه نیازهای آدمی اعم از نیازمندی های اقتصادی، روحی و روانی و معنوی باشد. [۹] همان گونه که در ابتدای بحث نیز به این موضوع اشاره شد.

۵. موجب حفظ آبرو و شأنت اجتماعی شخص باشد: حفظ آبرو از دیدگاه اسلام اهمیت فراوانی دارد، پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - می فرمایند: «آبرویتان را به وسیله اموالتان حفظ کنید.» [۱۰] و در بیان دیگری می فرمایند: «به عوض چیزی که انسان آبروی خویش را بدان محفوظ دارد برای او صدقه ای نویسند.» [۱۱]

در انتخاب شغل نیز این معنا باید مورد توجه باشد که بعضی از کارها ممکن است به آبرو و حیثیت اجتماعی فرد لطمه وارد سازد که در افراد و موقعیت های اجتماعی مختلف متفاوت می باشد. تحقیقات روان شناسان نشان می دهد که کارهایی که افراد، آن را دون شأن خود می دانند، احساس یکنواختی، نارضایتی شغلی، اندوه روانی و حتی بیماری جسمی برای افراد ایجاد می کند. [۱۲]

۶. از نکات بسیار مهم دیگری که در اسلام بر آن تاکید شده است توجه به تاثیر شغل در شخصیت انسان است مثلاً انتخاب شغل قصابی در صورت وجود قصاب در حد نیاز جامعه (و چنانچه به اندازه نیاز جامعه وجود نداشته باشد به شکل کفائی بر همه واجب می شود) کراهت دارد چرا که ممکن است یک عمر سلاخی کردن در انسان ایجاد قساوت نماید و یا مثلاً شغل کفن فروشی کراهت دارد چرا که به طور طبیعی همه افراد علاقه به کسب در آمد بیشتر دارند و این گرایش ولو به شکل غیر مستقیم و ناخودآگاه خواستی غیر صحیح در انسان بوجود می آورد.

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:

۱. اخلاق اسلامی، احمد دیلمی و مسعود آذربایجانی، نشر و پخش معارف.
۲. تعلیم و تربیت در اسلام، شهید مرتضی مطهری، انتشارات صدرا.
۳. راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای، عبدالله شفیح آبادی، انتشارات رشد.

پی نوشت ها:

- [۱] - وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۹۴.
- [۲] . نهج الفصاحه، ترجمه مرتضی فرید تنکابنی، نشر فرهنگ اسلامی، حدیث ۱۴۱۴.
- [۳] . آذربایجانی، مسعود و دیگران، روان شناسی اجتماعی، انتشارات سمت، ۸۲، ص ۴۹۲.
- [۴] . وسائل الشیعه، تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۴۰۳ هـ، ج ۱۲، ص ۳۰.
- [۵] . ساعتچی، محمود، روان شناسی در کار، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۶۹، ص ۷۴.
- [۶] . نهج البلاغه، نامه ۵۳، ترجمه محمد دشتی، نشر مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین، ۸۲.
- [۷] . بحارالانوار، داراحیاء التراث العربی، ۱۳۹۵ ق، ج ۷۵، ص ۴۰.
- [۸] . مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، انتشارات صدرا، چاپ سی و پنجم، ۱۳۷۹، ص ۴۱۹.
- [۹] . صدر، سیدموسی، اقتصاد در مکتب اسلام، بی تا، ص ۱۰۶.
- [۱۰] . نهج الفصاحه، ترجمه مرتضی فرید تنکابنی، نشر فرهنگ اسلامی، ص ۳.
- [۱۱] . همان مدرک.
- [۱۲] . جمعی از مؤلفان، همان، ص ۴۸۵.